

vrstva domácí aristokracie, která jej získávala nemilosrdnou exploatací lidových vrstev za podpory římských místodržitelů, majících zájem na vykořisťování provincií jako celku ve prospěch svůj a římského imperia. Teprve po vzniku provinčních měst, jehož počátky jsou zřetelné již za vlády Iulsko-Claudijského rodu a později zejména za Flaviovců (srov. M. Rostovtzeff, *Social and Economic History of the Roman Empire*, 1926, str. 105 a d., 129 a d.) začíná se tvořit vrstva bohatších řemeslníků a obchodníků, většinou přistěhovalých, kteří vstupují do řad konsumentů uměleckých děl.

Stálé vpády sousedních barbarských kmenů, jež se staly vážným nebezpečím pro říši již za vlády císaře Marca Aurelia, a postupujícím sociálně politickým rozkladem uvnitř imperia upadá hospodářský a kulturní rozkvět země.

V následujících čtyřech kapitolách se zabývá autor ukázkami výtvarné práce a uměleckého řemesla. Zde publikuje i některé málo známé výtvořky jako na př. bronzovou sochu mladistvého atleta z Magdalenenbergu v Korutanech (obr. 1—2). Jde o kopii řeckého originálu, jejíž jednoznačné příčinné okruhu Polykleitovu by vyžadovalo podrobnější zkoumání. Se stanoviska archeologického je plastika zajímavá tím, že je jediným dokladem svého druhu, nalezeným severně od Alp (srov. R. v. Schneider, *Die Erzstatue vom Helenenberge*, 1893).

Za zmínku stojí také portrétní hlavou zakončený patník (?), označený nápisem Popaius Senator z Matrie v východním Tyrolsku (obr. 24—26). Tato plastika datovaná do poloviny 1. stol. př. n. l. vykazuje silně barbarský vliv a je dokladem pronikání římských živelů do království Norického, ustaveného roku 113 př. n. l. po porážce keltských Taurisců r. 129 př. n. l. (srov. C. Praschniker—R. Egger, *Oesterreichs ältester Römergrabstein*, Anz. Akad. Wissensch. Wien, phil.-hist. Klasse, No 1—3, 1938). Ostatní plastické doklady jsou prací imigrovaných umělců i polořemeslné výtvořby domácích kameníků.

Bohatě zastoupeny krásnými doklady jsou na území Rakouska mosaiky. Mezi nimi vyniká zvláště t. zv. Bacchus-Mosaik z Viruna (obr. 51—54). Námět i provedení jsou svědectvím, jak v té době stále ještě dožívaly helenistické tradice.

Několika vhodně volenými ukázkami z okruhu umělecko-řemeslné tvorby autorův přehled končí.

Obrazové reprodukce (ne právě nejlepší) doprovázejí katalog, který obsahuje stručný popis, nejdůležitější údaje a časové zařazení zobrazených předmětů. Publikaci je na závidu, že autor neuvedl stručný výběr nejobecnější literatury, aby čtenář mohl doplnit své vědomosti tam, kde omezený rozsah knihy nedovoluje podrobněji informovat.

Přes menší nedostatky je Nollova práce vzorem vědecko-populární příručky, která stručně, ale celkem spolehlivě informuje široký okruh zájemců. Pro nás je cenná tím, že přináší materiál z té oblasti římského imperia, která částečně zasahovala i na Moravu a na Slovensko. Je pro nás pobídkou k tomu, aby podobná práce o římském umění na našem území byla vydána také u nás.

Silvio Budík

Na okraj referátu I. Hlaváčka v MIOG.

Katedra historie se ve svém zasedání ze dne 28. května 1956 zabývala souborným referátem, který byl otištěn s nadpisem »Diplomatik, Paläographie und Epigraphik in der Tschechoslovakischen Republik 1945—1954« v *Mitteilungen des Instituts für Oesterreichische Geschichtsforschung* roč. LXIV, Heft 1—2 (1956) str. 68—80 a jehož autorem je Ivan Hlaváček. Velmi vážně se pozastavila nad obsahem, formou i tendencí tohoto referátu. Považuje za neslučitelné s požadavky vědecké odpovědnosti, že tento referát byl redakci zahraničního časopisu zaslán.

Katedra historie FFBU

Přihlížejíce k tomu, že se redakce MIOG sama distancovala redakční poznámkou (str. 68*) od výše uvedeného referátu I. Hlaváčka a projevujíce své přesvědčení, že není správné na fóru zahraničním řešiti otázky domácí povahy, rozhodli se podepsaní omeziti se zatím na toto prohlášení:

1. Referent podle úsudku podepsaných zčásti snad z neznalosti věci, zčásti snad i záměrně, staví svůj referát tak, že vzbuzuje dojem, že práce, která se v oboru

diplomatiky vykonává na našem brněnském pracovišti fakultním po roce 1945, je zcela nevýznamná ba v některých ohledech přímo špatná.

2. Odlišit, co plyne z nevědomosti a kde jde snad o záměrnost, nedovolují tak »pronikavé kritické postřehy« Hlaváčkovy, jako na př., že Haas (ve své edici listin poddanských měst) zapomněl na popis pečeti a že kvalita papíru neodpovídá významu díla (str. 69), nebo že na práci Fialové (o listinách Přemysla II.) je třeba chválit, že autor takřka vždy (!) použil originálu listin a že přihlédl také k těm listinám, které Přemysl vydal jako vévoda rakouský (str. 74).

3. Jasně je však, že se v referátu zamlčuje, že práce, které na našem pracovišti vznikly, nesporně teprve otevřely možnost k vědeckému zvládnutí našeho diplomatického materiálu zejména pokročilejšího století 13. Místo toho se uvádí výtky »svéúčelnosti« (str. 73), ač dnes při dobré vůli snad už každý musí nahlédnout, že se každá z našich prací organicky včleňuje do budovy celého pracovního plánu a že k uskutečnění tohoto plánu tvoří nezbytný stupeň a předpoklad povahy metodické. To vše by bylo však zcela zbytečné zde dále rozvíjet, neboť je možno odkázat prostě na to, co bylo napsáno o postupné realizaci vědeckých plánů našeho pracoviště v článku Český diplomatář (SPFFBU roč. IV ř. C čís. 2 str. 43—54). V tomto článku je také odpověď na ničím nedoložené soudy referentovy, že je v našich pracích množství neudržitelných soudů paleografických, že »přeceňujeme dik-tát« (z náhodných slov vyzvojujeme dalekosáhlé závěry) (str. 73), nebo že nám chybí pochopení pro právnické »Gegebenheiten« (str. 70).

4. Charakteristiky některých našich prací jsou v tak hrubém rozporu s jejich obsahem, že lze sotva uvěřit, že by byl autor referátu vůbec tyto práce kdy četl. Tak na př. »Velehradský falsátor« (str. 74) podává prý — ovšem bez zřetele k právnímu vývoji Moravy — novou filiaci moravských markraběcích listin, »Rudíkovské listiny« (str. 74) se prý »namáhají« dokázat potřebu edice tohoto fondu. Nesprávná je také charakteristika »Kapitol z č. dip.« (str. 71). »Po stopách díla notáře Heřmana« je vyřízeno (str. 73) »lapidárními« slovy vrcholícími v zjištění, že se práce zabývá »především listinami Václava I.«, což ovšem také není pravda, jiné naše práce jsou na šestí uvedeny jen titulem.

5. Tam, kde bylo přece jen nezbytné něco kladného přiznat, vynakládá referent leckde mnoho důmyslu na to, aby věc seslabil aspoň »případnou« stylisací. Proto jsme tedy jen »chtěli« v Kritickém komentáři otevřít novou cestu k pokračování v Kodexu (str. 70), »Kladrubské listiny« (str. 72) »chtít« dáti novou charakteristiku pan. listiny české pro tento klášter (což ovšem mimochodem řečeno je rovněž nesprávná charakteristika obsahu a významu této práce). Viz také co je výše už řečeno o »Rudíkovských listinách«. Podobně si vede referent také při charakteristice »Břevnovských fals« (str. 73). Vše to vrcholí »postřehem« (str. 74), že recenze o práci Fialové (Listinách Přemyslových) v ČMM je sice v jednotlivostech často správná, ale »indensen nicht berechtigt«.

6. Referát vzbuzuje dojem, že vedoucí podíl na vědeckém usilování na poli diplomatiky v letech 1945—1954 má akademik Vojtíšek a jeho škola. V té souvislosti:

a) Recenzuje, resp. uvádí plných 13 prací Vojtíškových z oboru české diplomatiky, pocházejících z doby (a zčásti nesmírně dávno) před r. 1945 (prvá z nich dokonce z r. 1910), jen proto, že byly r. 1953 znovu otištěny.

b) Z nich recenzuje čtyři dokonce proti ustálenému zvyku, že se v každém časopise o každé práci píše jen jednou. MIOG totiž už před lety referáty o těchto pracích přinesly (roč. 46 str. 491, roč. 47 str. 356, 359, roč. 54 str. 513).

c) O zdejší škole vůbec nemluví, ač jsou tu recenze o pracích z této školy vyšlých (Vodička, Mezník, Urbánková-Hrubá).

7. Podepsaní jsou si zajisté vědomi toho, že v jejich pracích je možno najít nedostatky už proto, že každé hledání nových cest je spojeno s rizikem omylů. Jde jen o to, zda nedostatky jsou činitelem převážujícím a zda I. Hlaváček vskutku nějaké nedostatky objevil. Obojí podepsaní rozhodně popírají, a proto soudí, že by si I. Hlaváček měl najít formu, jak by to, co o naší práci napsal, uvedl na pravou míru.